

Р. Р. Білоскурський

ПОЛІТИКА ТА ШЛЯХИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

У статті здійснено класифікацію можливих типів політики з різних концептуальних ознак і виділені найбільш прийнятні для України в сфері еколого-економічного розвитку. Запропоновано шляхи забезпечення еколого-економічного розвитку України з точки зору вирішення гострих проблем, здійснення управлінських і ринкових інновацій. Сформульовано пріоритети еколого-економічного розвитку України в розрізі складових природно-ресурсного потенціалу.

Ключові слова: еколого-економічний розвиток, політика еколого-економічного розвитку, тип політики, стратегія еколого-економічного розвитку.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Еколого-економічний розвиток України є стратегічним об'єктом управлінських впливів. Цей процес потребує наукових обґрунтувань концептуальних підходів формування політики та шляхів забезпечення еколого-економічного розвитку. Політика еколого-економічного розвитку є сукупністю заходів, вироблених та впроваджуваних конкретними структурами – органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими інститутами, підприємствами й організаціями, науковими й освітніми установами, окремими особами (особливо, якщо це авторитетні у суспільстві та на міжнародній політичній арені люди). З огляду на те, що цілісних наукових напрацювань з даного питання в українській економічній науці є дуже мало, дане дослідження покликане систематизувати концептуальні підходи до формування політики еколого-економічного розвитку, а також обґрунтувати пріоритети з урахуванням глобальних викликів.

Аналіз останніх джерел досліджень та публікацій. Дослідження виконане на матеріалах українських учених з питань формування і реалізації екологічної політики (О. Мельниченко, [2], В. Шевчук [9]), парадигми сталого розвитку (дослідження під редакцією Б. Патона [3]), а також з використанням положень низки нормативно-правових документів – Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [8], Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року [6], Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [1], Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики [7], Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища [5].

Метою даної статті є наукове обґрунтування концептуальних підходів формування політики еколого-економічного розвитку України та визначення пріоритетних заходів у даній сфері. Для цього були поставлені завдання:

- класифікувати можливі типи політики за різними концептуальними ознаками та виділити найбільш прийнятні для України у сфері еколого-економічного розвитку;
- запропонувати шляхи забезпечення еколого-економічного розвитку України з погляду вирішення гострих проблем, здійснення управлінських і ринкових інновацій;
- сформулювати пріоритети еколого-економічного розвитку України в розрізі складових природно-ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Існують різні концептуальні підходи регулюючого впливу, які визначають *тип політики*. Нижче відобразимо логіку обґрунтування шляхів еколого-економічного розвитку України з огляду на домінуючий тип політики еколого-економічного розвитку:

- залежно від середовищних умов – реформістська, ситуативна, консервативна політика еколого-економічного розвитку. Для України актуальним є реформістсько-ситуативний тип, що означає неприпустимість кардинальних реформ в умовах гострих політичних протистоянь та загрози територіальній цілісності держави. З іншого боку, якщо у сфері використання ресурсів навколишнього природного середовища не буде помітною поступова деолігархізація впливу, демонополізація, покращення умов самозайнятості, малого і середнього підприємництва та інноваційної діяльності в ресурсомістких сферах, як от сільське господарство, то рівень соціальної напруги й надалі зростатиме, що поставить Україну на поріг нового етапу революційних протистоянь;

- залежно від ідеологічної основи – соціально-демократична, ліберальна, консервативна, націоналістична, прагматична політика еколого-економічного розвитку. Як це не дискусійно звучить, наразі для України актуальним є націоналістичний тип політики. Він має базуватись на обґрунтованій основі – пріоритеті національних інтересів, інтересів українського народу. Такий тип політики має виражатись у неприпустимості експлуатації природно-ресурсного потенціалу держави з ризиками несприятливих умов розвитку наступних поколінь, а також доступу іноземних суб'єктів до використання ресурсів навколишнього природного середовища (як явного, так і прихованого – через інформаційні, управлінські впливи);

- залежно від врахування досвіду інших держав: інтеграційна, змішана, автономна політика еколого-економічного розвитку. Для України наразі актуальною є інтеграційна політика, але за умов збереження проєвропейського вектору інтеграції. Досвід європейських держав у будь-якому разі є взірцевим з огляду на ті проблеми у сфері використання ресурсів навколишнього природного середовища, які існують в Україні. Прозорість, об'єктивність, відповідальність – це ті принципи еколого-економічного розвитку, які так потрібні в Україні. Тому імплементація європейських стандартів, яка так тяжко здійснюється в нашій державі, стоїть на порядку денному;

- залежно від характеру застосування механізмів державного регулювання: обмежуюча, стимулююча, стримуюча, дозвільна, мобілізаційна, відтворювальна, комбінаційна політика еколого-економічного розвитку. Для України усі типи є актуальними, що обумовлює необхідність комбінаційної політики. Домінування того чи іншого характеру регулюючих механізмів залежить від сфери застосування та об'єкту впливу;

- залежно від обов'язковості виконання управлінських рішень: директивна, рекомендаційна, прихована політика еколого-економічного розвитку. Вибір одного з типів політики за даним критерієм для України є неоднозначним. З одного боку, одразу робиться вибір на користь директивної політики. Однак в умовах олігархічної влади з слабо розвиненою політичною культурою такий пріоритет не буде ефективним. Найбільш прийнятним є прихований тип політики. Це означає, що реальний вплив на покращення ситуації у сфері використання ресурсів навколишнього природного середовища можливий через підтримку окремих владних суб'єктів, незаангажованих та дійсно зацікавлених у вирішенні екологічних проблем, а також з допомогою тиску громадськості та підприємницької ініціативи в умовах стихійного державного регулювання;

- залежно від форм реалізації державної екологічної та економічної політики: прямий вплив (безпосереднє державне адміністрування), пряме фінансування, створення умов для ринкового саморегулювання, непряме економічне стимулювання (надання податкових, митних та ін. пільг) [2, с. 3]. Вважаємо, що для України за нинішніх умов, що впливає з формулювань попереднього пункту, важливим пріоритетом політики еколого-економічного розвитку є створення умов для ринкового саморегулювання. Тобто за існуючої політичної еліти необхідним є державне дерегулювання сфери використання ресурсів навколишнього природного середовища. Таке дерегулювання має бути тимчасовим – до зміни політичної влади в Україні та посилення позицій громадянського суспільства;

- залежно від часових характеристик реалізації механізмів: спланована (стратегічна, превентивна), ситуативна (антикризова, стабілізаційна) політика еколого-економічного розвитку. Якщо дивитись на ситуацію узагальнено, то для України нагальною є ситуативна політика з поєднанням антикризових і стабілізаційних заходів. Антикризовість має проявлятися у протидії подальшому посиленню монополізації ринку природних ресурсів та обмеженню доступу до окремих видів діяльності національної економіки суб'єктів малого та середнього бізнесу. Ядром антикризових заходів має бути підтримка екологічного підприємництва. Стабілізаційна політика, власне, має орієнтувати на стратегічні цілі еколого-економічного розвитку. Такі цілі мають різнитись для різнострокових стратегій. Короткострокова стратегія має орієнтуватись на вирішення гострих проблем еколого-економічного розвитку, пов'язаних з використанням і відновленням ресурсів, покращенням стану довкілля та забезпеченням безпеки середовища проживання і господарювання. Середньострокова стратегія – на забезпечення затребуваного економічного зростання на основі використання ресурсів навколишнього природного середовища з обґрунтуванням еколого-економічної ефективності. Основною метою стратегії еколого-економічного розвитку України на довгостроковий період має бути формування конкурентоспроможних еколого-економічних систем з розвиненим інституціональним середовищем (розумна ієрархія потреб суспільства в умовах задоволення основних потреб життєдіяльності). Якщо стабілізаційна політика еколого-економічного розвитку України буде орієнтуватись на такі пріоритети, то це дасть змогу вирівняти (усталити) ситуацію в сфері використання ресурсів навколишнього природного середовища з позитивним впливом на економічну ситуацію в державі та рівень соціальної напруги;

- залежно від рівня реалізації: національна, регіональна, локальна політика еколого-економічного розвитку. Це дуже важливий для України підхід. Здійснення поки ще штучно гальмуючої децентралізації влади, реалізація адміністративно-територіальної реформи фактично б вирішили численні проблеми соціально-економічного розвитку нашої держави і не лише у сфері використання ресурсів навколишнього природного середовища. Успішна реалізація реформи децентралізації дозволила б розпочати очікувані реформи в інших сферах – освіти, охорони здоров'я, податків і фінансів, зокрема й щодо еколого-економічного розвитку. Ймовірність ефективного екологічного оподаткування на місцях з подальшим перерозподілом мобілізованих коштів на цілі еколого-економічного розвитку є значно вищою в умовах просторового зближення владних структур і територіальних громад, що надає їм додаткові важелі впливу на управлінські рішення. Тому для України дуже актуальним наразі є регіональний тип еколого-економічного розвитку зі збереженням контролюючих та концептуально регламентуючих функцій центральних органів державної влади.

На рис. 1 узагальнено викладені ідеї щодо домінуючого типу політики еколого-економічного розвитку України.

Розуміючи концептуальні підходи формування політики і пам'ятаючи про необхідність урахування глобальних екологічних проблем, конкретизуємо шляхи забезпечення еколого-економічного розвитку України.

Завдання державного регулювання еколого-економічного розвитку країни мають бути орієнтовані на загальні (макро- і мезо-) економічні умови, на бізнес-середовище, на некомерційний сектор діяльності, домашні господарства. У межах даних завдань доцільно визначати пріоритети забезпечення еколого-економічного розвитку України, пам'ятаючи про глобальні екологічні проблеми.

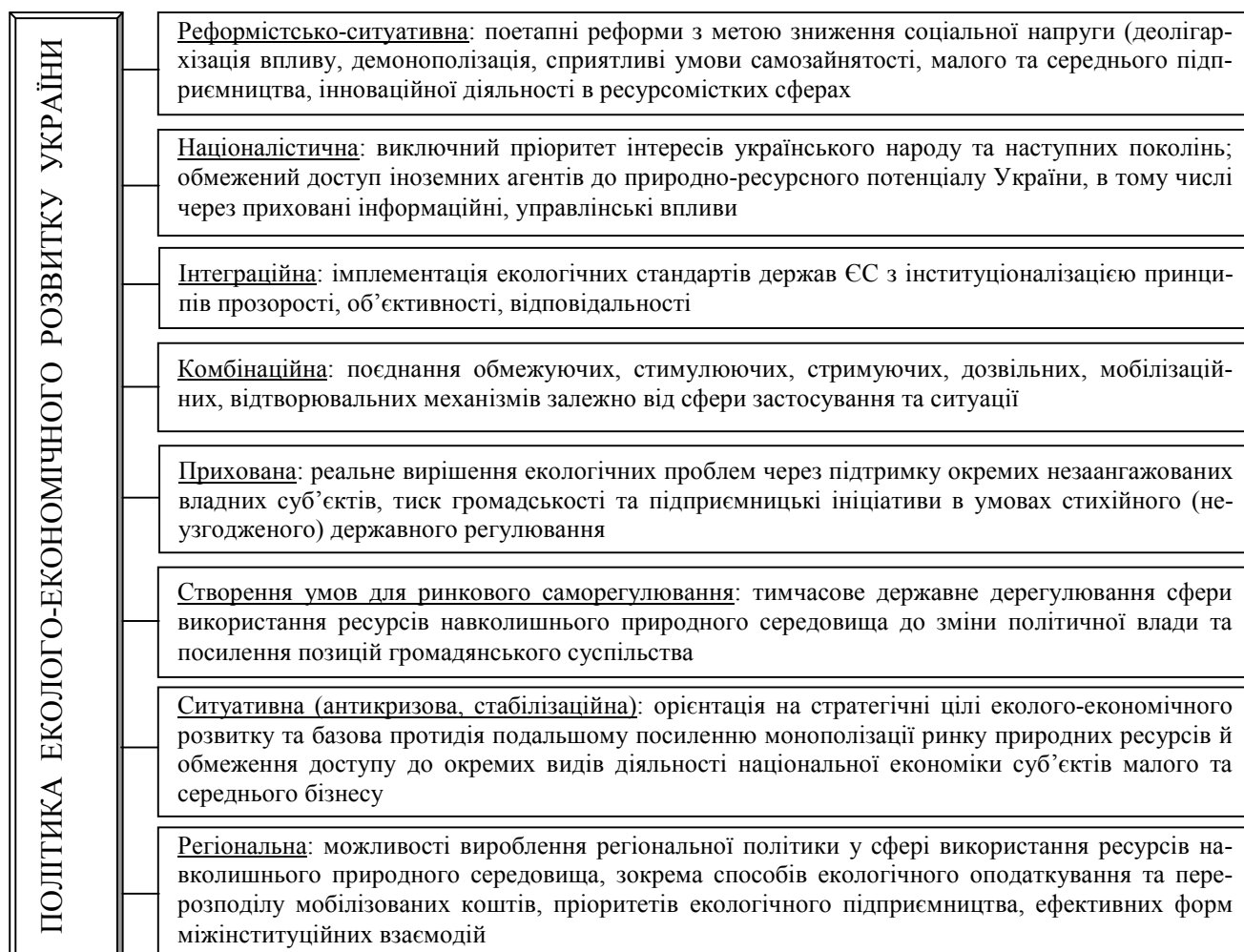

Рис. 1. Політика еколого-економічного розвитку України з погляду домінування концептуальних підходів у формуванні

*Джерело: авторська розробка

У дослідженнях щодо сталого, еколого-економічного розвитку можна знайти різні погляди на пріоритети їх забезпечення. В авторитетному дослідженні під редакцією Б. Патона містяться обґрунтування основних завдань політики сталого розвитку щодо забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання, а також головних завдань політики сталого розвитку щодо охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів [3, с. 41-42] (табл. 1). Дані завдання чітко демонструють їх протистояння (антагонізм), що визначає необхідність їх закладення в основу еколого-економічного балансування. Їх розуміння необхідне для виділення пріоритетів еколого-економічного розвитку як способу:

- досягнення цілей сталого розвитку;
- комерціалізації екологічних проектів, що підвищує інтерес до них суб'єктів бізнесу, інших стейкхолдерів.

Таблиця 1

Антагонізм економічних та екологічних завдань політики сталого розвитку

Забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання	Політика охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів
Економічні інтереси	Екологічні інтереси
<ul style="list-style-type: none"> - формування міжгалузевої структури виробництва, що повинна відповідати світовим стандартам і потребам економіки держави, підвищення соціально-екологічної орієнтації галузей, збільшення у структурі промислового виробництва частки легкої і харчової промисловості; - обмеження розвитку сировинних і напівфабрикатних виробництв, поетапне зменшення обсягу експорту продукції видобувних та інших ресурсо- і енергоємних галузей, нарощування обсягу виробництва продукції, що має закінчений технологічний цикл і сприяє сталому використанню власного природно-ресурсного потенціалу; - технічне переоснащення виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсоощадливих та безвідхідних технологій, широке застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язання проблеми утилізації відходів, що утворюються у процесі господарської та іншої діяльності; - регульоване збільшення обсягу виробництва високоякісних продуктів харчування, якісна зміна структури харчування населення, підвищення калорійності продукції; - формування раціональної структури виробництва, розподіл і використання енергії, підвищення технічного рівня та екологічної безпеки теплових електростанцій шляхом застосування новітніх ефективних технологій спалювання палива 	<ul style="list-style-type: none"> - зменшення кількості джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферу, підвищення рівня їх екологічної безпеки і поліпшення стану атмосферного повітря; - забезпечення економії первинних ресурсів, розв'язання проблеми утилізації відходів виробництва шляхом удосконалення структури його розміщення, формування виробничих комплексів замкнутого циклу; - сповільнення процесу деградації ґрунтів, збереження водних ресурсів і об'єктів як унікальних складових довкілля; - забезпечення належної охорони та збереження лісових ресурсів і екосистем, посилення природоохоронних функцій лісів, здійснення комплексу лісгосподарських заходів щодо зниження рівня радіоактивного забруднення лісового фонду; - реалізація заходів щодо гарантування безпеки довкілля під час видобування корисних копалин; - підвищення ефективності державного контролю за додержанням вимог природокористування і збереження довкілля шляхом застосування економічних та адміністративних санкцій; - розвиток системи сертифікації, екологічного аудиту та страхування, ліцензування екологічно небезпечних видів діяльності, поступовий перехід на систему міжнародних стандартів технологічних процесів

*Джерело: побудовано автором за даними [3, с. 41–42]

Парадигмальні пріоритети забезпечення сталого розвитку, породжені в антагонізмі економічних та екологічних завдань, регламентуються в чинній нормативно-правовій базі України, зокрема в документах стратегічного і програмного характеру. Орієнтуючись на Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», метою якої є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, було виділено такі пріоритети реформ, що стосується еколого-економічного розвитку, як реформа енергетики, реформа сільського господарства та рибальства, земельна реформа, програма енергоефективності, програма збереження навколишнього природного

середовища, програма енергонезалежності [8]. Програму енергонезалежності виділено як одну з першочергових у реалізації, головним завданням якої є забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій шляхом [8]: зниження енергоємності ВВП; забезпечення максимально широкої диверсифікації шляхів та джерел постачання первинних енергоресурсів; лібералізації ринків електричної і теплової енергії, вугілля та газу, перехід на нову модель їх функціонування; інтеграції енергосистеми України з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E; реорганізації публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» відповідно до Третього енергетичного пакету ЄС та ін. Заявлені заходи є доволі суттєвими. Фактично вони руйнують усталену систему доступу до паливно-енергетичних ресурсів та збереження окремими суб'єктами важелів впливу на владу і суспільство. Виникає питання, наскільки реальним до втілення на період до 2020 року є ці заходи.

У 1997 році за ініціативи НАН України було внесено на розгляд Верховної Ради України проект Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики як складової частини Національної енергетичної програми України [7]. Однак він так і не був впроваджений у життя. Наразі розглядається Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року. Перевагою даної стратегії є етапність у досягненні цілей [1]:

- 1-й етап – реформування енергетичного сектору (до 2020 року): головні акценти будуть зроблені на впровадження реформ та формування конкурентного й інвестиційно привабливого середовища;

- 2-й етап – оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 року): орієнтований на роботу в умовах нового ринкового середовища та фактичної інтеграції об'єднаної енергетичної системи України з енергосистемою Європи, що суттєво вплине на обґрунтування вибору об'єктів для реконструкції або нового будівництва в енергетичній сфері та на підвищення енергоефективності;

- 3-й етап – забезпечення сталого розвитку (до 2035 року): спрямований на інноваційний розвиток енергетичного сектору й будівництво нової генерації.

Серед інших чинних програмних нормативно-правових документів, які регламентують основи еколого-економічного розвитку, слід назвати Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища, яка затверджена 2007 року та орієнтована на забезпечення розвитку єдиної державної системи моніторингу навколишнього природного середовища [6]. Даний програмний норматив є предметним, однак 10-річна давність його дії дає змогу оцінити ефективність з погляду реального і комплексного моніторингу ситуації у сфері використання ресурсів навколишнього природного середовища, екологічного виховання населення, яке у своїй більшості навіть не володіє практикою сортування відходів.

Особливу увагу слід звернути на пріоритети екологічної політики в Україні, регламентовані Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», який нині активно обговорюють з метою оновлення на період до 2030 року з урахуванням результатів виконання Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період 2011-2015 років. Даний норматив регламентує мету національної екологічної політики та цілі: підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища; інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики та ін. [6]. Нова редакція Стратегії державної екологічної політики до 2030 року має стати інструментом зміни екологічного курсу країни на європейський, принаймні такі заяви роблять українські політики [4]. Також профільне міністерство працює над проектами Стратегії Низьковуглецевого розвитку, Національної стратегії поводження з відходами.

Огляд різних стратегічних і програмних нормативів, положення яких мають пряме чи опосередковане відношення до еколого-економічного розвитку, можна продовжувати. Однак тут важливо зробити висновок, що всі згадані та інші нормативи містять величезну кількість регламентованих пріоритетів щодо використання ресурсів навколишнього природного середовища, ефективних способів регулювання, моніторингу ситуації. Однак чинність таких документів поки не стала ознакою до-

сягнення регламентованих цілей. Питання стоїть не в охопленні усіх проблем і пріоритетів в одному документі, а у реальному розумінні можливостей їх вирішення і досягнення. Тому при виробленні цілей *Стратегії еколого-економічного розвитку України*, нами поставлено в пріоритет не лише можливість їх досягнення, але й наступність впливу. Якщо первинні цілі не будуть досягнуті, то це не дозволить перейти на етап досягнення вторинних цілей і цілей вищого порядку. Не можна одразу ставити високі цілі на засадах сталості без забезпечення базових вимог. Для українського суспільства такими вимогами наразі є: 1) демонополізація ринку природних ресурсів; 2) промоція екологічного маркетингу з метою формування екологічно орієнтованого попиту та задоволення відповідних потреб; 3) цільовий еколого-економічний розвиток в обмежених просторових масштабах (своєрідна еколого-економічна децентралізація). Особливо складною в досягненні є перша ціль. Однак без цього кроку неможливо здійснювати інші зміни з стимулюванням еколого-економічного розвитку та становленням екологічної економіки.

Для досягнення цілей Стратегії еколого-економічного розвитку України можна застосовувати різні *шляхи*. Нижче розглянемо основні підходи до їх визначення, які у вітчизняних реаліях слід поєднувати:

- вирішення гострих проблем – екологічних, економічних, еколого-економічного балансування;
- здійснення управлінських інновацій: інституційні інновації – у т.ч. реорганізація діючого Міністерства екології та природних ресурсів України й створення Міністерства еколого-економічного розвитку України, децентралізація регулювання еколого-економічного розвитку, державне дерегулювання (посилення ролі екологічного підприємництва і громадськості); ресурсні інновації – впровадження ефективних заходів покращення ситуації у розрізі різних складових природно-ресурсного потенціалу;
- здійснення ринкових інновацій: розвиток ринку природних ресурсів;
- розвиток ринку торгівлі квотами на викиди; структурні зміни на користь екологічно орієнтованих видів економічної діяльності та подальше становлення екологічної економіки.

Перший шлях еколого-економічного розвитку передбачає основний фокус на вирішення екологічних проблем, проблем узгодження екологічних та економічних інтересів. Такий проблемний фокус є доволі поширеним у наукових дослідженнях, що обумовлено існуванням величезної кількості ризикових тенденцій і ситуацій, які з плином часу лише збільшуються та поглиблюються. Як пише В. Шевчук, для створення умов щодо реалізації сучасних екологічних вимог треба подолати проблеми в екологічному управлінні, а саме: законодавчу невизначеність системного екологічного управління; недостатню професійну екологічну підготовку управлінського персоналу щодо володіння методологією системного підходу; міжгалузеву методологічну неузгодженість функцій екологічного управління; міжгалузеву нормативну невідповідність моделей екологічного управління; функціональну невідповідність національної системи екологічного управління Європейському регламенту 1836/93 і міжнародним стандартам серії ISO 14000[10]. Такі ж пріоритети вирішення проблем у сфері екології та еколого-економічного розвитку можна визначати щодо ефективності використання природно-ресурсного потенціалу, рівня розвитку екологічного підприємництва, якості екологічної освіти і т. д.

Другий шлях орієнтований на управлінські інновації. Особливу увагу звертаємо на інновації ресурсні, які передбачають впровадження ефективних заходів покращення ситуації у розрізі різних видів природних ресурсів. Авторське бачення таких пріоритетів відображено в табл. 2.

Окрему увагу хочемо звернути на особливості використання земельних ресурсів, зокрема в частині нинішніх дискусій щодо продажу землі. Дозвіл на продаж землі в умовах зубожіння населення є серйозним ризиком. Це може призвести до виникнення новітніх «латифундій». У глобальному, зокрема європейському масштабі, Україну поки бачать аграрною державою. Однак, за умов політичного рішення надання права продажу землі, для нашої держави вже у найближчі 5 років буде ймовірним сценарій утворення 200-300 «латифундій» з фактичним відлученням українського селянина від будь-яких (соціально-трудових, фінансово-майнових та ін.) відносин. Власникам землі буде вигідніше використовувати робочу силу іноземців, які є більш дисциплінованими, без шкідливих звичок (зокрема вживання алкоголю) та згодні проживати у спеціально облаштованих бараках. Така модель використання земельних ресурсів України жодним чином не сприятиме покращенню добробуту місцевого населення. Тому дія мораторію на продаж землі наразі є дуже важливою в плані використання даної стратегічної складової природно-ресурсного потенціалу України.

Таблиця 2

Пріоритети еколого-економічного розвитку України: ресурсний підхід

№ з/п	Складова	Пріоритети
1	Земельні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Продовження мораторію на продаж землі до часу покращення рівня добробуту українського населення ♦ Регіональний підхід у регулюванні рівня навантаження на земельні ресурси за показником розораності земель ♦ Демоніполізація ринку мінеральних добрив та прозора система контролю за їх використанням ♦ Подальша прозорість та інформованість громадськості щодо прав власності на земельні ресурси (геоінформаційні системи) ♦ Розвиток екологічного сільського господарства у структурі екологічної економіки
2	Лісові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Поступовий відхід від загрозової практики несанкціонованих вирубок та експорту кругляку ♦ Підтримка відтворення лісів
3	Водні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Зниження втрат води при водокористуванні у зв'язку з недосконалістю технологій промислового та сільськогосподарського виробництва ♦ Впровадження ефективної системи обліку використання води з обґрунтованою тарифною системою оплати населенням та юридичними особами ♦ Модернізація та підвищення потужності очисних споруд ♦ Поширення практики використання дощувальних машин, технологій внутрішньогрунтового поливу
4	Повітряний простір	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Впровадження нових технологій утилізації викидів та очищення атмосферного повітря ♦ Підтримка використання екологічного транспорту
5	Паливно-енергетичні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Поступове заміщення альтернативними джерелами енергії ♦ Демоніполізація ринку

*Джерело: авторська розробка

Висновки. Отже, шляхи забезпечення еколого-економічного розвитку України в період глобалізаційних процесів повинні охоплювати інституційні, ресурсні та ринкові інновації з одночасним вирішенням гострих питань еколого-економічного балансування. Дуже актуальним є затвердження та реалізація Стратегії еколого-економічного розвитку України, яка б не ставила за мету охопити більшість проблем та напрямів, а концентрувала увагу на тих питаннях, які потребують першочергового вирішення і підтримки. В іншому разі подальше прийняття стратегічних і програмних нормативів буде характеризуватись високим формалізмом, а природно-ресурсний потенціал України – слугувати засобом подальшого накопичення капіталу окремими бізнесово-олігархічними групами. Великі сподівання на тиск владних структур ЄС, а також громадський контроль українського суспільства. Також слід враховувати можливості підприємницького середовища, яке в Україні перебуває у специфічних умовах. Здатне адаптуватись до негативних впливів владних структур, вітчизняне підприємство може стати осередком продукування і впровадження екологічних інновацій. Тому процес становлення екологічної економіки з посиленням впливу ринкових механізмів може стати одним з шляхів вирішення численних проблем еколого-економічного розвитку України, що буде напрямом подальших досліджень автора.

Список використаної літератури

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 року № 605-р: Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245239554>
2. Мельниченко О. А. Елементи державної екологічної політики. *Державне будівництво*. 2016. № 2. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf>
3. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». 2012. 72 с.

4. Остап Семерак: Мінприроди виносить на громадське обговорення нову Стратегію екологічної політики до 2030 року (12.09.2017): Урядовий портал. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250261781&cat_id=244277212
5. Про затвердження Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 року № 1376: Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1376-2007-%D0%BF>
6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 року № 2818-VI: Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2818-17>
7. Про Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.12.1997 року № 1505: Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF>
8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015: Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
9. Шевчук В. Я. Екологічне управління: підручник. Westudents. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/80-ekologichne-upravlnnya-shevchuk-vya.html>

References

1. Enerhetychna stratehiya Ukrayiny na period do 2035 roku «Bezpeka, enerhoefektyvnist', konkurentospromozhnist'»: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 18.08.2017 roku № 605-r: Ministerstvo enerhetyky ta vuhil'noyi promyslovosti Ukrayiny. [Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 "Safety, Energy Efficiency, Competitiveness": Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 18, 2017 № 605-p: Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245239554> [in Ukrainian].
2. Mel'nychenko, O. A. (2016) Elementy derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky [Elektronnyy resurs] [Elements of state environmental policy. *Derzhavne budivnytstvo* [State building]. 2. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf> [in Ukrainian].
3. Natsional'na paradyhma staloho rozvytku Ukrayiny [National Paradigm of Sustainable Development of Ukraine] / za zah. red. akademika NAN Ukrayiny, d.t.n., prof., zasl. diyacha nauky i tekhniky Ukrayiny B. Ye. Patona. [General edited by Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Technical Sciences, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine B. E. Paton] K.: Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannya ta staloho rozvytku Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny» K. : State Institution "Institute of Economics of Natural Resources and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine" [in Ukrainian].
4. Ostap Semerak: Minprirody vynosyt' na hromads'ke obhovorennya novu Stratehiyu ekolohichnoyi polityky do 2030 roku (12.09.2017): Uryadovyy portal [Ostap Semerak: Ministry of Environmental Protection issues a new Environmental Policy Strategy to 2030 (12.09.2017) for public discussion: Government portal URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250261781&cat_id=244277212 [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi tsil'ovoyi ekolohichnoyi prohramy provedennya monitorynhu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyshecha: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 05.12.2007 roku № 1376: Zakonodavstvo Ukrayiny. [On Approval of the State Target Environmental Program for Environmental Monitoring: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 5, 2007 № 1376: Ukrainian Legislation [Electronic Resource]] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1376-2007-%D0%BF> [in Ukrainian].
6. Pro Osnovni zasady (stratehiyu) derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky Ukrayiny na period do 2020 roku: Zakon Ukrayiny vid 21.12.2010 roku № 2818-VI: Zakonodavstvo Ukrayiny. [About the Basic Principles (Strategies) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period till 2020: Law of Ukraine dated December 21, 2010 № 2818-VI: Ukrainian Legislation] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2818-17> [in Ukrainian].
7. Pro Prohramu derzhavnoyi pidtrymky rozvytku netradytsiynykh ta vidnovlyuvanykh dzherel enerhiyi ta maloyi hidro- i teploenerhetyky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 31.12.1997 roku № 1505: Zakonodavstvo Ukrayiny. [About the Program of State Support to the Development of Non-traditional and Renewable Sources of Energy and Small Hydro and Heat Power: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 31.12.1997 № 1505: Ukrainian Legislation] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 12.01.2015 roku № 5/2015: Zakonodavstvo Ukrayiny. [On the Strategy of Sustainable Development "Ukraine-2020": Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 № 5/2015: Ukrainian Legislation] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
9. Shevchuk, V. Ya. Ekolohichne upravlnnya: Pidruchnyk [Environmental management: Textbook]: Westudents. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/80-ekologichne-upravlnnya-shevchuk-vya.html> [in Ukrainian].

R. R. Biloskurskyy

THE POLICY AND WAYS OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHANGES

The article provides scientific substantiation of conceptual approaches to the formation of the policy of ecological and economic development of Ukraine and identifies the priority measures in this area. Classification of possible types of policy has been carried out according to different conceptual features: depending on the environment, it is a reformist, situational, and conservative one; depending on ideological basis – socio-democratic, liberal, conservative, nationalistic, pragmatic; depending on the experience of other states – integration, mixed, autonomous; depending on the nature of the application of state regulation mechanisms – restrictive, stimulating, restraining, permitting, mobilizing, reproductive, and combining; depending on the mandatory implementation of managerial decisions – policy, recommendation, hidden; depending on the timing of the implementation of mechanisms – planned (strategic, preventive), situational (actuarial, stabilization).

For Ukraine, the necessity of realization of the policy of ecological and economic development of reformist-situational, nationalist, integration, combination, hidden, creating conditions for market self-regulation, regional type is grounded. An overview of the main software and strategic regulatory documents of Ukraine in the field of ecological and economic development, which led to the conclusion about the high level of their formalism through the coverage of an excessive number of problematic issues for which there is no political will to resolve, is carried out. The urgency of the Strategy of ecological and economic development of Ukraine, the basic conditions for successful implementation of which should be demonopolization of natural resources market, promotion of ecological marketing with the purpose of the formation of ecologically oriented demand and satisfaction of corresponding needs, target ecological and economic development on the limited spatial scales is substantiated.

The ways of ensuring ecological and economic development of Ukraine from the point of view of solving acute problems, implementation of managerial and market innovations are offered. Management innovations include institutional and resource innovations, and the institutional arrangements foresee a desirable reorganization of the existing Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine and the creation of the Ministry of Ecological and Economic Development of Ukraine, decentralization of regulation of ecological and economic development, state deregulation (strengthening the role of environmental business and the public). Market innovations include the development of the market for natural resources, the development of the market for emissions trading, structural changes in favor of environmentally-oriented economic activities and the further development of ecological economy. Focusing on structural approach, the priorities of ecological and economic development of Ukraine are formulated in terms of components of natural resource potential.

The adoption and implementation of the Strategy of ecological and economic development of Ukraine, which does not set out to cover most of the problems and directions, is urgent, but focuses on those issues that require priority resolution and support. Otherwise, further adoption of strategic and programmatic standards will be characterized by high formalism, and natural resource potential of Ukraine will serve as a means of further capital accumulation by individual business-oligarchic groups. There are great hopes for pressure from EU governing bodies, as well as public control of Ukrainian society. It is also necessary to take into account the opportunities of entrepreneurial environment, which in Ukraine is in specific conditions. Able to adapt to negative influences of power structures, domestic entrepreneurship can become the focal point for the production and implementation of environmental innovations. Therefore, the process of establishing an ecological economy with the strengthening of the influence of market mechanisms can become one of the ways to solve many problems of ecological and economic development of Ukraine.

Keywords: *ecological and economic development, policy of ecological and economic development, type of policy, strategy of ecological and economic development.*